

szépen tetten érhető formai hatásában, vetületében is. Akárcsak elemei és anyagai, a kő, az acél és a vas, versei is szilárd tartásúak, keményen megmunkáltak, csiszoltak, tömörök és súlyosak, megformáltságukkal is határozottságot, törhetetlenséget és erőt sugárzóak. Buda nem tartozik a termékeny költők közé. Az *Ébresszen aranyisp* vékonyka kötete hét év verseit tartalmazza. Ebben azonban a magas önmérce, benne ez a nagyfokú formai igényesség is szeneget játszik.

Ennyi és méltán felsorolt erény után bizonyos aggodalmunkat sem hallgathatjuk el Buda Ferencről szólva. Éppen a szilárd megszerkesztettség, a visszatérő motívumok rendszere, költő-magatartásának újbóli és újbóli direkt versebe foglalása kérdezteti meg féltőn velünk, hogy vajon ez a költői élménykör nem alakul-e majd az idők folyamán túlságosan zárt világgá? Olyanná, amelyben az új mondandó már nem megszüntetve-megőrizve viszonyul az alapvető problematikához, hanem vég-eredményben csak önmagát ismétli. S ha Ágh Istvánnál a túlságos „ellégiesedés” versélyéről szólunk, Buda Fenecnél a másik véglet, a közvetlen empiriába, tapasztalati világába való beszűkülés lehetősége kísért.

Mind Ágh Istvánnak, mind Buda Ferencnek a lényegét tekintve kialakult költői karaktere van. Számos hasonló jegyük ellenére más-más, sőt bizonyos értelemben ellentétes alkotásmódot, költőtípust képviselnek — mindegyiket magas szinten. Az egyik költői útnak is, a másiknak is megvannak a gazdag lehetőségei, de buktatói szintén. Bízvást gondoljuk, hogy — akár eddig — mindkettőjük pályája töretlen lesz.

VÖRÖS LÁSZLÓ

HAJNAL ANNA: PARTI VÁROS

Kihez fohászodott hajdan a „fórrás mellett” Hajnal Anna? Vörösmartyhoz, Petőfihez, Berzsenyihez. Ódákat fohászodott az elporladt mesterekhez, hogy magáról szóljon bennük. Így: „Messze hegyeken át közeleg már a nyár, / gyújtó lélegzete perzseli már szívem, / huszonhét esztendő! / delelőn van életem.” És így: „még bűneim is gyönyörűn fiatalok.” Már a kezdet kezdetén is visszafele néz életére, s megkapó örömmel, a jövőbe pedig költőileg nem annyira meggyőző, kissé patetikus programmal: „Látom mind a veszélyt, legyek égő kiáltás, / tunya alvók szívét végre ébresszem fel, / Berzsenyim óh taníts meg / ostoroznom a gyávat!”

A kilencedik verseskötetre, harminchat év múltán az előbbi, az ódai sóhajtás maradt meg. S az égő kiáltásból bölcsse hamvadó fájdalom, a szívébresztésből a lélek ébresztése, az ostorozásból az önostorozás. De Hajnal Anna költészetét még most is ez a mondat határozza meg — legfeljebb többes számban mondja újra meg újra feleinek: „még bűneim is gyönyörűn fiatalok.” Mostani arcát éneklő verse főlé nem azt írja: Ónarckép, hanem azt: *Maszk*. „Tragikus maszk magas kothurnuson / lassú alak, tömb, nehézkes, sötét, / ősz, tépett haj, szem mélyen elborult / tekintet részből, mint sziklák mögül / jár köztetek idegen ismerős: / barátaim el ne forduljatok, / törött, mély hangon sírok értetek.”

Mit lát ez a szem, a mélyen elborult? Szép ifjakat (*József*), fakó öreg asszonyokat (*Két nő az utcán*). A résen át? Csak mintegy pillanatokra: a halált. A halált, amelynek olyan a szeme, mint a hajdani mesék szerint a kígyóé, iszonyatával bűvöl, igéz, fog, nem enged. Ő a mozdulatlan, az áldozat kúszik feléje. Vagy inkább megsejtett Gorgó-fej a halál: aki belenéz szemébe, elpusztul. A költő nagyon mélyen tudja ezt, s ha már nem mozdulhat a Fej közeléből, kerüli tekintetét, csupán érzé-
kelteti, hogy itt a közelben. A várakozás balladái Hajnal Anna új kötetében föllel-

hető szép versek, a félelmes mozdulatlanságé. Annak az embernek a fájdalma sajogja át őket, aki érzi, hogy mozdulhatatlansága által különvált a világtól, *Külön időben él*.

Megkapó költeményben panaszkolja el: „körém a semmi burka nő”, majd: „külön időm a külön börtön” s végül: „időm elpereg, elapad / belül vagyok, külön vagyok.” Gyűjti hát maga köré a példázatokkat, a múlás alakoskodóit, a többi halottú masztkot. Filozófiává magasodó félelmét fogalmazza meg *Az elidegenedethez*, a *Kivágott plátán-hoz* írt versében, a *Vudu*-ban — felsorolhatatlanul sok költeményben. A ma emberének rettegését önti szavakba, az elidegenedettét, aki mindent tud, s éppen csak a legfontosabbat nem: miféle forma a halálé. Mert csak azt tudja, ami addig történnik: tudja a rákot, a magányt — az úrben vagy az emberek között —, az oroszlánt, a farkascserjét, a láthatáron túli csendet, a négy deszkát — mindent, ami külső. De ő már belül van.

Így bűnhődik, akinek az a szabadság adatott meg, hogy választhat, amikor számot kell vetni a formátlan szabadulással. *Ez hát a végső formád?* — kérdi halálba álmódott önmagától. S nyugtatásul: „kezdődik ragyogásod.” Úgy oldja fel az élő anyagot fenyegető veszély rettenetét, hogy ezt a ragyogást ölti magára védelemül: „rám is csorog még a fény.” S bár az *Újra* és a *Kezdődik* nem tartozik a kötet kiemelkedő versei közé, már előlegezi a „még bűneim is gyönyörűn fiatalok” Hajnal Annájának újbóli megelégedését, az *Önéletrajz*-ot, amelyet teljes egészében illene idézni: maradandó verseibe illik. A címadó *Parti város*-ban is föllelhető az a gondolat, hogy a láthatáron túli csend elől a láthatáron inneni csendbe, a természetbe lehet csak menekülni. Az *Esős alkonyat*-ba, az *Úti pacsirta*, a *Fehér liliom*, a *Kavicsok*, *Jegyenék* birodalmába. S már meditációvá csendesedik a rettegés: „Haj ifjúság! mi tudtam én, hogy féljek? / eszembe sem jutott oly messze volt a vég. / Hogy én? meghalni? nem valószínű — / vagy mégis? / láthatáron túli csend?”

A kötet a megtisztult halálképzet nagy versébe torkollik végül. A *Tiszta, tiszta, tiszta* címűt nem hiába emlegetik a verseskönyv legfőbb értékeként. A könyvet ajánló „fülszöveg” ezúttal nagyon frappánsan foglalja össze azt, amit erről az alkotásról feltétlenül tudni kell: „...az ótestamentumi jelképek sirató énekek rideg fensége, az Énekek énekének érzékletes képei ötvöződnek Hajnal Anna lágy, asszonyi hangjával, ember- és természetességével.” A költemény a négy deszka riadt, fehér képével indul, s fájdalmas pontossággal festi a mosdatás, öltöztetés ceremóniáját. A balladák Hajnal Anna-i precizitásával. S közben a siratóének: „Jaj, sírni, sírni mit érhet? / készítjük az öröklétnek, / túl életeri viruláson / túl bánaton elmúláson / már: »Tiszta tiszta tiszta!« / tiszta már nem halandó / nem bűnös nem esendő / örök már nem múlandó.” És végül minden édes ragyogássá válik a koporsózárás pillanata után is: „illatoznak már a mandragórák, / ajtónk előtt várnak drágalátos / ó és új gyümölcsök, én szerelmem / mindet én tenéked megtartottam.”

A kötetnek egy epigrammisztikusan tömör verse vigyen oda vissza bennünket, ahonnan elindultunk. A hajdani és mai Hajnal Annához. *Mára* című költeményéhez:

*Milyen szavaim voltak hajdanán?
hogy: gyönyörű! heves! gyors! boldog! nagy!
igék: dobog! alél! feléled! leng! szalad!*

*Milyen jelzőim lettek mára?
elfáradt, lassú, langy, fakó, rideg,
igék: lefekszik, ázik, foszlik, hül, kihül — — —*

*S még mindig én. Még vagyok legbelül.
Emelgetem fejem a rács mögül.*

Melyik volt a szebb? Melyik a mélyebb? Ennél többet úgysem tudunk mondani. (*Szépirodalmi Könyvkiadó, 1970.*)

VERESS MIKLÓS